

ΦΩΤΗΣ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

ΤΟ ΑΪΒΑΛΙ Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΟΥ

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Ο συγγραφέας με την οικογένειά του, τον καιρό
που άρχισε να γράφει τούτο το βιβλίο

ΤΟ ΑΪΒΑΛΙ

Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΟΥ

Θρηνητικός πρόλογος. Ο Άγιος Γιώργης ο Χιο-
πολίτης. Τ' Αϊβαλί, τα Μοσκονήσια κ' η αρχαία
Ποροσελήνη. Μοιρολόγι. Τα μπουγάζια τ' Αϊ-
βαλιού. Αρχαίοι άνθρωποι της Ανατολής. Οι
Λωτοφάγοι. Η Νησοπούλα. Παραμονή Χρι-
στούγεννα. Χριστούγεννα στη σπηλιά. Αγια-
σμένες μέρες. Ο καπετάν Στέλιος κι ο Βασίφ-ε-
φέντης. Πρωτοχρονιά στην Αγια-Παρασκευή.
Το βλογημένο το μαντρί. Τα Φώτα στ' Αϊβαλί.
Οι Αποκριές κ' οι Δώδεκα Θεοί. Πρωτομαγιά.

Ο Στριγκάρος. Κι άλλα ιστορικά.

ΓΡΑΜΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΦΩΤΗ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

Και πλουμισμένα με ζωγραφιές από το χέρι του.

Το Αϊβαλί η Πατρίδα μου, εκδόθηκε για πρώτη φορά το 1962 από τις εκδόσεις «Αστήρ», Αλ. & Ε. Παπαδημητρίου. Εκείνη την έκδοση ακολουθεί πιστά η παρούσα, με μόνη διαφορά την υιοθέτηση του μονοτονικού συστήματος.

Θρηνητικός πρόλογος

Μυστήριο μεγάλο είναι το πώς έρχεται στον κόσμο ο άνθρωπος. Εμένα το γραφτό μου ήτανε να γεννηθώ στην Ανατολή, αλλά η ρόδα της Τύχης, που γυρίζει ολοένα, ξεερρίζωσε από τα θεμέλια τον τόπο μου και μ' έρριξε στην ξενιτειά, σ' ανθρώπους που μιλούσανε την ίδια γλώσσα με μένα, πλην όμως που είχανε άλλα συνήθια. Το πουλί το θαλασσοδαρμένο, πώς βρίσκει έναν βράχο μέσα στο πέλαγο και κάθεται και στεγνώνει τα φτερά του, έτσι βρίσκουμαι κ' εγώ σε τούτα τα χώματα.

Το πως γεννήθηκα στα μέρη της Ασίας, το 'χω για πράμα βλογημένο και δοξάζω τον Θεό για δαύτο. Μ' όλα ταύτα βρεθήκανε άνθρωποι κακοί και κακογεννημένοι, ψυχές φτωχές, να γυρίσουνε το καύχημά μου σε κατηγορία. Θέλανε ν' αρνηστώ τη μάννα μου την Ασία, σε καιρό που αυτοί θρεφόντανε από το πλούτος της καρδιάς μου και παίρνανε χαρά κ' ελπίδα από τη φλέβα π' ανάβλυζε από τη βαθειά ρίζα μου.

«Ἀμαρτίαν ἤμαρτεν Ἱερουσαλήμ, διὰ τοῦτο εἰς σάλον ἐγένετο· πάντες οἱ δοξάζοντες αὐτήν, ἐταπείνωσαν αὐτήν».

«Κληρονομία ἡμῶν μετεστράφη ἀλλοτρίοις, οἱ οἴκοι ἡμῶν ξένοις. Ὁρφανοὶ ἐγενήθημεν, οὐχ ὑπάρχει πατήρ, μητέρες ἡμῶν ὥς αἱ χῆραι».

«Κατέλυσε χαρὰ καρδίας ἡμῶν, ἐστράφη εἰς πένθος ὁ χορὸς ἡμῶν, ἔπεσεν ὁ στέφανος τῆς κεφαλῆς ἡμῶν».

Μα ἐγώ δε θα σ' αρνηστώ ποτές, Γερουσαλήμ! Να χάσω το φως μου αν σε ξεχάσω, να ψάχνω με το ραβδί και να μη βρεθεί τοίχος να μου δείξει το δρόμο, κι ούτε πονετικός διαβάτης να με χειροκρατήσει. Γιατί θαν έχω αρνηστεί τον Θεό τον αληθινόν, και θε να 'μαι παραδομένος στα είδωλα της ψευτιάς, κι αντίς την απλή καρδιά που ρίζωσες στο κορμί μου, θε να 'χω βάλει μέσα μου φίδια φαρμακερά, να δαγκάβουνε τ' αδέρφια μου τους ανθρώπους.

Μαζί με σένα ζει η ψυχή μου, κ' είμαι πλούσιος όποτε είμαι μακριά από τους στενόψυχους ανθρώπους, και γίνουμαι φτωχός όποτε σμίξω μαζί τους. Σε μέρος πόχει τόσο μονάχα φως, όσο χρειάζεται στον ξενιτεμένον, εκεί σε συλλογίέμαι τη νύχτα.

* * *

Δοξάζω τον Θεό που δώρησε στον άνθρωπο τα γράμματα, για να γράφει στο χαρτί τον αναστεναγμό του. Καθόμουνα και δούλευα σε μια τέτοια άκερδη δουλειά, στεναχωρεμένος από κάθε τι, σε καιρό που οι άλλοι κοιτάζανε μέρα-νύχτα να μαζέψουνε χρυσάφι, να καλοπεράσουνε. Στα βουνά βούιζε ο άνεμος, περνούσανε από πάνω μου νέφελα οργισμένα. Κ' ἐγώ τρύπωνα στο θαλάμι μου και φχαριστούσα τον Θεό, σαν

και κείνον τον στρατοκόπο που γλύτωσε από τους ληστές. Ακουμπούσα το κεφάλι στην απαλάμη μου και πήγαινα σε τόπους αγαπημένους, δίχως να γνοιαστώ πως τριγύριζε όξ' από την πόρτα μου ο κορκόδειλας ο φθόνος κ' η αλλοιθωρη αλεπού η αχαριστία.

Τα γραψίματά μου είναι χαρούμενα και φτυχισμένα. Ωστόσο σου λέγω πως δε γράφω με μελάνι, παρά με δάκρυα γράφω. Κανένας δε με βοήθησε σε τούτον τον κόσμο, εκτός αν είναι βοήθεια τα λόγια.

Ώρες-ώρες, σα ν' ακούγω μια σάλπιγγα να φωνάζει απάν' από το κεφάλι μου. Για τούτο έλαχε πολλές φορές να γράψω με καλέμι και με κάπνα του δαδιού, είτε με κείνες τις μπογιές που ζωγραφίζω τα εικονίσματα, μέσα σε μοναστήρια αραχνιασμένα ή σ' άλλα έρημα μέρη.

Πόση χαρά μου δίνανε κείνοι οι άγριοι τόποι! Έγραφα μέσα σε κελλιά σκοτεινά, σ' εκκλησιές παμπάλαιες, σε καιρό που φυσούσε η ογρή νοτιά και πέφτανε ασβέστες από τις αρχαίες ζωγραφιές. Σε κοιμητήρια παρατημένα, μολυντήρια περπατούσανε απάνω στους άγιους, τρίζανε οι νεκρόκασες από τη ζέστη, σε τόπους που για θροφή έχουνε τη σκόνη, κ' οι άνθρωποι είναι φτερωτοί σαν τα νυχτοπούλια. Σε σπίτια του Χάρου, που στέκεται η σκόνη σωριασμένη πίσ' από την πόρτα, κ' η κλειδαριά της είναι βουλωμένη για πάντα από τη σκόνη.

Ωστόσο εκεί μέσα εγώ αναπαυόμουνα, καθόμουνα μακριά από την κακία κι από τη δόξα, παρηγοριά εύρισκε το πνεύμα. Συλλογιζόμουνα: Γιατί τάχα ο ήλιος λαμποκοπά ακόμα

στον ουρανό, και δε μουρκίζεται σαν ένας βώλος καρβουνιασμένος, αφού η λάμψη του, που κάνει Παράδεισο τούτον τον κόσμο, στάθηκε ανήμπορη ν' αλλάξει τον τυφλοπόντικα σε πλάσμα καλό και φτυχισμένο, ν' ανοίξει τα μάτια του τα σφαλισμένα, ώστε να ζήσει μακάριος, περιζωσμένος από τόσες χάρες αμέτρητες;

* * *

Άνθρωπε πονηρέ, γύρισε και κοίταξε το χάος που 'ναι ολόγυρά μας! Εγώ πολλές φορές τρομάζω τη νύχτα, βλέποντας να κρέμεται από πάνω μας τούτη η μηχανή του κόσμου. Και τα σκληρά βουνά που πατάμε, και κείνα που στέκονται στον αγέρα, δεν έχουνε θεμέλιο, δεν ακουμπάνε πουθενά. «Ο πήξας επ' ουδενός την γην τη προστάξει Σου, και μετεωρίσας ασχέτως βρίθουσαν!» Εμείς οι άνθρωποι βρισκόμαστε γαντζωμένοι απάνω σ' ένα μικρό μήλο, κρεμάμενο κι αυτό μαζί με τ' άλλα από το μεγάλο δέντρο τ' ουρανού, που δεν έχει ρίζες, παρά στέκεται στον αγέρα.

Όπως η γης βγάζει στον καιρό της χορτάρια και λουλούδια, κι άμα ζήσουνε όσο είναι διορισμένο, ξεραίνονται και γίνονται χώμα, και πάλε με τον καιρό ξαναφυτρώνουνε άλλα, και το 'να ζει από τη σκόνη τ' αλλουνού, έτσι περνάνε από τον ψεύτη τον κόσμο κ' οι άνθρωποι, ο ένας πίσ' από τον άλλον.

Σε κάθε χώρα έτσι γίνεται. Μα τούτος ο μύλος της ζωής γυρνά πιο γρήγορα στις χώρες που 'ναι πιο αρχαίες, και πιο πολύ ακόμα στις μεριές του κόσμου που σταυρώνονται τα ρέματα. Γιατί, όπως έχει ρέματα η θάλασσα, η ατμοσφαίρα και τα ποτάμια, το ίδιο κ' οι άνθρωποι κάνουνε κι αυτοί

ρέματα παράξενα, και περιπλέκονται το 'να με τ' άλλο, και
χοχλακάνε, κ' ύστερα πλημμάρουνε και σκεπάζουνε τις στε-
ριές και τα νησιά.

Ο πολιούχος των Κυδωνιών
 και της Χίου το βλάστημα

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ
ΤΟΥ
ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΤΟΥ ΧΙΟΠΟΛΙΤΟΥ,

Μαρτυρήσαντος ἐν Κυδωνίαις
ἐν ἔτει αὐζ', μηνὸς Νοεμβρίου κστ'.

«Γεωργίῳ μάχαιρα πρόξενος τέλους,
αὕτη δὲ τούτῳ πρόξενος καὶ τοῦ στέφους».
«Γεωργίου ἐκκαικάδι τάμεν αὐχένα χαλκός».

Συνεγράφη δὲ παρὰ
ΦΩΤΙΟΥ ΝΙΚ. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ
Κυδωνιέως, ἀγιογράφου.

ΑΘΗΝΑΙ
α ς κ ζ'

Ο Άγιος Γιώργης ο Χιοπολίτης

Πιάνω πάλε σήμερα να γράψω μια παλιά ιστορία. Δε φταίγω αν λέγω ούλο παλιές ιστορίες. Σήμερα ο κόσμος άλλαξε ολότελα, πάνε πλια κείνα τα χρόνια που οι άνθρωποι είχανε αντρειωσύνη, φιλότιμο, μεράκια λογιώ-λογιώ. Κι από τέτοια-τέτοια χαρίσματα γίνονται οι ιστορίες, και διαλαλιούνται στον ντου-νιά ονόματα και πίθητα π' ως τα τότες ήτανε σαν το δικό μου και σαν το δικό σου.

Από δω που κάθουμαι βλέπω βουνά, βλέπω πολιτείες, κάστρα, κάμπους, π' άλλα ζαμάνια ματοχωθήκανε από μοβόρους παλληκαράδες και τώρα τους αυλακώνουνε τα ξυλάλετρα. Αντίκρυ απ' το παραθύρι που κάθουμαι φαίνονται μέσα στο θολό πέλαγο τα βουνά της Τουρκιάς. Σε κείνα τα μέρη γεννήθηκα κ' εγώ, κι αν ήτανε κανέννας παρών τώρα που κοιτάζω κατά κει, θαν έβλεπε πως τα μάτια μου είναι δακρυσμένα. Μα κ' εδώ, σε τούτο το νησί που πατώ, και πέρ' από δω, τα χώματα είναι βασανισμένα απ' τον Τούρκο. Όπου πατήσεις και όπου σταθείς, βλέπεις και θυμάσαι τη σκληρότη αυτουνού του σκύλου, που ξεπέζεψε σα μερμηγκιά απάνου σε τούτα τ' αρχαία χώματα, μπήκε μέσ' στα σπίτια μας, πατσαβούριασε την τιμή μας, ρούφηξε το αίμα μας. Χιλιάδες μέρες και χιλιάδες νύχτες χτυποκάρδι πώς περά-

σανε και βγάξει πάλε ξανά η γης ετούτη νιους και κοπέλες! Πώς δεν ξεράθηκε για ούλους τους αιώνες το δέντρο που μαράθηκε απ' το φαρμακερό χνώτο αυτουνού του φιδιού! Ρωτιέμαι μέσα μου και κοιτάζω και τα βουνά, ρωτώ τη γης που 'δε τόσα και τόσα, ρωτώ τη θάλασσα... Στα γκρεμισμένα κάστρα κείτουνται ακόμα σα θρεμμένα γουρούνια τα κανόνια με τον ντουρά του σουλτάνου, πράσινα απ' τη σκουριά, τα μάσκουλα είναι παρατημένα δω κ' εκεί. Οι μαρμαρένιες μπάλες, τα διπλά τοπούζια* στέκουνε σωροί χωμένα μέσα στη γης, για κείτουνται αλάμ-ταρλάμ** στο κύμα της ακρογιαλιάς. Στα ντουβάρια είναι χτισμένες οι πλάκες με τ' αφορεσμένα ζερβοφήφια του Μεμέτη. Από μέσ' απ' τα ογρά κατώγια κι απ' τους μπαρουτχανέδες, σα ν' ακούς ακόμα τις φωνές που βγάζανε οι μαύροι βασανισμένοι με τα δαρμένα κορμιά, με τα βουλιασμένα μάτια, σγουμποί, δίχως αίμα· λες και βλέπεις ακόμα τα ταγκαλάκια, τους μπασιμποζούκηδες, σταυροπόδι με τις κάμες στα ζουνάρια, με τα θεόρατα μπασλίκια στα κεφάλια, να βιγλίζουνε απάνου στις ντάμπιες. Και κάτ' απ' το κάστρο αρχινάνε τα σπίτια, τα τουρκόσπιτα, μ' ένα σωρό μιναρέδες δω κ' εκεί. Οι χαρामοφάγοι πήρανε τα χωράφια, πήρανε τ' αμπέλια, δεν αφήσανε γης μηδέ για μνημόρι. Κι ο νοικοκύρης πήγε και λούφαξε κλωτσημένος μέσα στα λαγούμια, μέσα στα χαλάσματα, πεινασμένη λεμπεσουριά. Έτσ' είναι ο νόμος του πόλεμου για τον Τούρκο.

Και, μ' όλο τούτο, ο ραγιάς και σε τούτη την καταντιά

* Τοπούζι = μπάλα.

** Αλάμ-ταρλάμ = φύρδην-μίγδην.

έθρεφε μέσα στο βερέμικο* κορμί αίσθημα κι ανθρωπιά. Αγά-
λι'-αγάλια ανερράγωσε. Περάσανε χρόνια και χρόνια ως να
ξεχλωμιάσει απ' την τρομάρα που πήρε σαν έπεσ' η Πόλη.
Στο τέλος τα κατάφερε να μην περνά τη ζωή του στραβοκω-
λιάζοντας σαν σκύλος μπρος στους σκύλους. Είχανε κείνοι
πασάδες, ντερεμπέηδες, αγάδες, μουφτήδες· είχανε κ' οι
χριστιανοί δημογερόντους, προεστούς και δεσποτάδες. Μα
οι αρχόντοι τους κ' οι προεστοί τους δεν ήταν καλοπερασμέ-
νοι αφεντάδες, μόνο είχανε ζωγραφισμένη απάνου στα προ-
σώπατά τους μια πίκρα κ' ένα μεράκι. Το μάγουλό τους
ήτανε δίχως αίμα, η ματιά τους ταπεινή και θλιμμένη, το
μουστάκι τους άστριφτο, τα γένεια τους παρατημένα από
χτένι κι από μπαρμπέρη, λες κ' ήτανε τίποτις ασκητάδες γη
αγιοί, κι όχι αρχόντοι από μεγάλα σόγια. Ο Τούρκος καμω-
νότανε τον φίλο, μα οι ραγιάδες δεν τον μπιστευόντανε. Οι
αρχόντοι τους πεθαίνανε με την κρεμάλα και με το παλούκι,
οι παπάδες τους αγιάζανε με το χαντζάρι. Η κουβέντα τους
ήτανε σαν κλάψα, το τραγούδι τους θρήνος, το περπάτημά
τους τεμενάς και σελάμ αλέκιουμ. Φαρμάκι απάνου στα
φαρμάκια.

* * *

Η ιστορία που σχεδιάζω έγινε εκατό χρόνια πρι γεννηθώ. Μα
στέκει τόσο ζωηρή μέσ' στο μυαλό μου, που μου φαίνεται
πως ήμουν κιόλας φερμένος στον κόσμο, κ' είδα με τα μά-
τια μου τα όσα ξιστορώ· τόσο καλά μου τα παραστήσανε
κείνοι που μ' αναθρέψανε.

* Βερέμικο = αρρωστιάρικο.

Κάθε χρόνο στις 26 του Νοέβρη αποβραδὶς χτυπούσανε θλιβερά οι καμπάνες στα δώδεκα καμπαναριά της πολιτείας, κι οὐλὸς ο κόσμος φορεμένος τα καλά του πάγαινε στο παζάρι κι ἀνάβε κεριά και τα κολλούσε ἀπάνω σε μια ματωμένη πέτρα, κι ανεσπαζότανε τ' ασημωμένο κεφάλι τ' Ἀγίου Γιώργη του Χιοπολίτη, που 'χε μαρτυρήσει σε κείνο το μέρος κι ἀπάνου σε κείνη την πλάκα. Οι καμπάνες χτυπούσανε ἴσαμε τα μεσάνυχτα, κι ο πιο πολὺς ο κόσμος δεν κοιμότανε, μόνο διαβάζανε μέσα στα σπίτια το συναξάρι τ' Ἀγίου Γιώργη, κ' οι γέροι διηγόντουσαν το τι θυμόντανε ἀπ' τη σφαγή του, εἴτε το τι εἶχανε ἀκουστά ἀπ' τους γεροντότερους. Κ' ἔτσι στην καρδιά μας, ἐμὰς των μικρῶν, ἀπόμνησκε μια θλίψη, που βαστούσε δυο και τρεῖς μέρες, κατὰ το αἶσθημα του καθενός. Κ' ἐγὼ ἀπὸ μικρὸς εἶχα πιθυμία να γράψω την ἱστορία του γιὰ ν' ἀπομείνει ἀπ' το χέρι μου.

Τώρα που 'λειψε ἀπ' το πρόσωπο της γῆς ἡ βασανισμένη πολιτεία που γεννήθηκα, κ' οι ἐκκλησιές γενήκανε τζαμιά και τάβλες*, ποῖος ξέρει ποῖος ἀνεμὸς ἀραγε πήρε το λείψανο τ' Ἀγίου Γιώργη του Χιοπολίτη. Ἐμαθα πὼς ο δεσπότης το 'χε κατεβασμένο σε κρυφώνα, μαζί με τα θαματοουργὰ κονίσματα και με τους κώντικες. Μα κι αὐτὸς κι οὐλοὶ οι παπάδες περάσανε ἀπ' το μαχαίρι, και δεν μπορεῖ πλια κανένας να μας πει μὴδὲ πού βρίσκεται ἡ ματωμένη πέτρα του παζαριού.

Ἡ πολιτεία που λέγω, ἀναγνώστη πικραμένε, δεν εἶναι καμμιά ἀπὸ κείνες πόχουνε παλιά δόξα κι ὄνομα ξακουσμένο. Μὴδὲ Ρώμη εἶναι, μὴδὲ Αθήνα, μὴδὲ Τρωάδα, μὴδὲ καμ-

* Τάβλα = στάβλος, ἀχούρι.

Ο Άγιος Γεώργιος
ο Χιοπολίτης
Διά χειρός Φωτίου

~ ΜΕΓΑΛΗΝΑΡΙΔ ~

Ὁ ὁδοξὸς ἐν μάρτυσιν ὁ κλεινὸς
Γεώργιος ὠφείη τοῖς ἀρχαίοις,
Ὡς δ' ἐν τοῖς νῦν,
Γεώργιε γέε, ὁμῶνυμε ἐκείνῳ
καὶ εὐσκήνε, δὴ σε
πμῶμεν ἅπτες·

Τὰς μετ' εὐχθείας τὰ ἱεῖα
λείψανά σε, Μάρτυς,
πεσκυνῶντας, τὰς πρὸς Θεὸν
ἱεραῖς πρεσβείαις φερῶν
μὴ δὲ χείτης,
Νεομαρτύρων κλέος,
δεῖς Γεώργιε·

Κοντὰκιον, ἦχος Γ'·
Ἐσφορός ἔδμεν ἐν τοῖς ἐσχάτοις αἰώσι,
ἡσπερ τὴν θύαν ἀθλῆσαι, Γεώργιε νεομάρτυς,
ἅπαντας κατὰ φωτίζουσα Ὁρθόδοξος,
πίθειτε ἢ ἀγάπη θει προσόνταις
καὶ θερμῶς ἀναβοῶντας
Ὡς εἰ μαρτύρων, Χριστε, ἀγαλλίαμα

μιά απ' τις άλλες ξακουσμένες πολιτείες. Τ' όνομά της είναι σβησμένο κιόλας απ' τη θύμηση του κόσμου, η στορία της σκοτεινή, η τοποθεσία της παράμερη, μ' έναν λόγο και κείνη κι ο ιστορικός της βρίσκονται κ' οι δυο τους σε όμοια αφάνεια, ώστε να μην μπορεί ο ένας μας να δώσει τ' άλλουνού κείνο που τ' αρνήστηκε η ιστορία, τη φήμη.

Αν λάχει να περάσεις με καράβι απ' το μπουγάζι της Μυτιλήνης, θα δεις κατά κει που βγαίνει ο ήλιος κάτι χαμηλά βουνά απάνου στη στεριά της Ανατολής. Κατά τον βοριά στέκει το Καζ Νταγ, το μεγάλο βουνό που το λέει Ίδη ο Όμηρος και πως στην κορφή τουτουνού του βουνού καθόντανε τάχα οι Δώδεκα Θεοί και σεργιανίζανε τον πόλεμο της Τρωάδας. Αν σιμώσεις περσότερο στη στεριά, θέλεις απορέσει πώς δε φαίνεται πουθενά η πολιτεία. Ένα σωρό ρημονήσια μικρά και μεγάλα είναι σκόρπια γύρου-τριγύρου. Τότε μπαίνεις μέσα σ' ένα στενό μπάσιμο, το Ταλιάνι λεγόμενο· και, σαν τραβήξεις παραμέσα, θα δεις ανέλπιστα ν' απλώνει μπροστά σου ένας μεγάλος κόρφος ίδιος λίμνη, που δεν τον υπόπτειες πίσ' απ' τα βουνά. Μέσα κει θα δεις και την πολιτεία που σου λέγω, σα να 'ναι φωλιασμένη, κρυμμένη από κάθε μάτι.

Ποιος ξέρει βάσιμα πότε τη χτίσανε! Λένε πως τη χτίσανε κατά τα 1600. Και πως κείνοι που τη χτίσανε, πήγανε και τρυπώσανε μέσα σε κείνο το θαλάμι, για να ξεφύγουνε απ' τους κουρσάρους, που κάνανε θρήνος όξου στο πέλαγο. Ως τα 1770 αυτοί οι ανθρώποι, όπως ούλοι οι Ρωμιοί της Τουρκιάς, ζούσανε κρυφά απ' τον Θεό. Τότες φανερώθηκε ένας παπάς τετραπέρατος, και με τόση πιτυχία έβγαλε πέρα το ό,τι καταπιάστηκε, που φαίνεται πως ήτανε σταλμένος απ'

τον Θεό. Τον λέγανε παπα-Γιάννη Οικονόμο. Άλλοι τον πα-
ραστήσανε ολότελα αγράμματον, άλλοι είπανε πως ήτανε
σπουδασμένος, βγαλμένος απ' το μεγάλο σχολειό στ' Αγιο-
νόρος. Όπως και να 'ναι, ένα είναι το σωστό, πως στάθηκε ο
στύλος της πολιτείας, και πως τόση ήτανε η αξωσύνη του, η
αφοβιά του κ' η πολιτική του, που, όπως έγγραψε ο Γάλλος
Διδότος, αν γεννιότανε σε έθνος λεύτερο και σε άλλους και-
ρούς, ήθελε κατασταθεί άνθρωπος ξακουσμένος σ' ούλον τον
κόσμο.

Παραπάνω είπα πως τ' Αϊβαλί ξακούστηκε ύστερ' από
τα 1770.

Κείνον το χρόνο πιάστηκε σε μεγάλη ναυμαχία ο Τούρκος
με τον Ρούσο μέσ' στα νερά του Τσεσμέ. Αυτή τη μεγάλη
νίκη της Ρουσίας την ξέρουνε ούλοι, μα κείνο που δεν ξέρου-
νε είναι το πώς τα 'φερε βολικά η τύχη του Οικονόμου, ώστε
να κερδίσει και κείνος μια νίκη για τον τόπο του.

Σαν σκόρπισε κακή-κακώς η τούρκικη αρμάδα, ένας απ'
τους ναύαρχους, ο Χασάν-πασάς, που του 'δωσε αργότερα
ο σουλτάνος την επωνυμία Γαζής, δηλαδή Νικητής, γλύτωσε
απ' το Χάρο παρά τρίχα. Τράβηξε τότες να πάει στην Πόλη
από στεριά, επειδής η θάλασσα ήτανε πιασμένη απ' τον
οχτρό, κ' έλαχε να κονέψει ένα βράδι στην πολιτεία του Οι-
κονόμου σε κακό χάλι. Κι ο παπάς τον συμμαζεψε σπίτι του
και τον ζωογόνησε, τόσο που, μισεύοντας ο Τούρκος, πήρε
όρκο πως δε θα ξέχανε ποτές την καλωσύνη που 'χε δει απ'
τον Οικονόμο.

Έλα-έλα, σαν περάσανε ένα-δυο χρόνια, μαθεύτηκε πως
ο Χασάν-πασάς ο Γαζής θέριεψε κ' έγινε παντοδύναμος
συμβουλάτορας του σουλτάνου και πως κείνος ήτανε το δε-

Ο παπα-Γιάννης Οικονόμος

σμείν και λύειν στην Πόλη. Σαν έφταξε στ' αυτί του Οικονόμου η τέτοια είδηση, σηκώθηκε δίχως να χασομερήσει και πήγε στην Πόλη. Και, φτάνοντας στην Πόλη, πριν ν' ανεβεί στο παλάτι, φρόντισε μαζί με τον Μαυρογένη και με τον Πετράκη, τον αρχισαράφη της Πόλης, που 'χανε μεγάλη ισχύ κ' ήτανε φίλοι του, και σύνταξε σε χαρτί το τι πιθυμούσε να τον ευκολύνει ο πασάς.

Και, παγαίνοντας στο παλάτι, τον υποδέχτηκε ο Χασάν-πασάς με μεγάλη εγκαρδιότητα και τον ρώτηξε τι χάρη ήθελε απ' αυτόν. Τότες ο Οικονόμος ξετύλιξε το χαρτί, για να διαβάσει ο βεζίρης το τι αγαπούσε. Και κείνος, σαν άνθρωπος που κρατά το τάξιμο που βγαίνει από το στόμα του,

έκανε ριτζά* στο σουλτάνο να μη φύγει μ' αδειανά χέρια ο παπάς, ξιστορώντας του το πώς τον είχε συμμαζέψει γυμνόν και ξετραχηλισμένον στο σπίτι του. Και, στ' αλήθεια, η Πόρτα έβγαλε φετβά που διαλάβαινε τα προνόμια που δινόντανε στην πολιτεία του Οικονόμου:

α') Όσοι Τούρκοι έχουνε σπίτι μέσα στην πολιτεία, να φύγουνε παρευθύς μαζί με τις φαμελιές τους στα τουρκοχώρια που 'ναι ολοτρόγυρα. Και στο εξής κανέννας Οθωμανός δεν έχει την άδεια ν' ανοίξει σπίτι και τζάκι μέσα στη χώρα. Και Τούρκος καβαλάρης να μη ζυγώνει στο έμπα της πολιτείας, παρά όσο ακούγεται πετεινός. Κι αν κανέννας επίσημος του στρατού τύχει να 'μπει καβάλα μέσα στη χώρα, να βγάζει τα πέταλα του χαϊβανιού του.

β') Η πολιτεία λογαριάζεται στο εξής ανεξάρτητη από τον ντερέμπεη που θα διορίζεται στα πέριξ.

γ') Η κυβέρνηση, η δικαιοσύνη και τα κουμέρκια δίνονται στους ντόπιους χριστιανούς, οι οποίοι έχουνε χρέος να πληρώνουνε σαρανταοχτώ χιλιάδες γρόσια κάθε χρόνο.

δ') Καϊμακάμης, αγάς για βοεβόντας θα στέλνεται απ' την Πόλη, μα θα διορίζεται κείνος που θέλουνε διαλέξει οι χριστιανοί, κι απ' τους χριστιανούς θα πληρώνεται και πάλε απ' τους χριστιανούς θαν αλλάζεται, όποτε κρίνεται πρέπον.

ε') Καδής θα στέλνεται απ' την Πόλη ή απ' αλλού, μα θε να 'ναι και τούτος μισθωτός των χριστιανών.

στ') Φρούραρχος δεν επιτρέπεται να καθήσει μέσα στη χώρα, μηδέ να περάσει από μέσα.

ζ') Η πολιτεία στο εξής δεν θα δίνει δέκατο όπως πριν,

* Κάνω ριτζά = παρακαλώ.

αμή ο κάθε νοικοκύρης έχει χρέος να πληρώνει δυο παράδες για κάθε λιόδεντρο.

Κι άλλα πολλά. Λένε μάλιστα πως τ' Αϊβαλί περιλάβαινε στην περιφέρειά του και τρία χωριά τουρκικά, κι ακόμα τα ελληνικά χωριά που 'ναι στο μπάσιμο του μπουγαζιού της Πόλης, τα λεγόμενα Γκιαούρ Κιόγια.

Κρατώντας στα χέρια του τέτοια δώρα ο Οικονόμος, γύρισε χαρούμενος στην πατρίδα του. Κι από τότες ευτύχησε ο τόπος, κι ατός του ο Οικονόμος δοξάστηκε, και τον τρέμανε οι γειτόνοι του ντερεμπέηδες Ομέρ αγάς κι ο Μπουρουντογλους, κι ο ίδιος ο μοβόρος Καραοσμάνογλους της Πέργαμος, γιατί τους πολέμησε όχι μόνο με το μεγάλο χατίρι που 'χε από μέρος της Πόλης, μα και με τα όπλα, αρματώνοντας ούλους τους χριστιανούς του.

Κ' η χώρα έφταξε με τον καιρό σε μεγάλη ακμή και σε πολύ πληθυσμό, γιατί οι κατατρεγμένοι χριστιανοί από τα νησιά κι απ' τη Ρούμελη κι απ' το Μοριά βρίσκανε κει καταφύγιο κ' ησυχία.

Και, σαν καταλάγιασε απ' τις έγνοιες που τον ξηλώνανε απ' όξω, έβαλε θεμέλιο στα 1780 κ' έχτισε τη φημισμένη εκκλησιά της Παναγιάς των Ορφανών, με άμβωνα και με δυο δεσποτικά, ένα για δεσπότη κι άλλο ένα γι' αρχιμαντρίτη, από φίλντισι κι αμπανόζι, στολισμένα με κοχύλια της Ερυθρής Θάλασσας, κι ακόμα έκανε παγκάρια κι αναλόγια, ούλα δουλεμένα με μαστοριά, και τη στόλισε με τέμπλο σκαλισμένο με τέχνη, και στόρησε τους τοίχους με ζουγραφιές πολύ πιτυχημένες. Και παράγγειλε σε ντόπιους τεχνίτες μανάλια θαυμαστά και ξαφτέρουγα και θυμιατά, μ' έναν λόγο πρώτη φορά γίνηκε στην Ανατολή μια τέτοια εκκλησιά.

Μαζί με την εκκλησιά έχτισε κ' ένα μεγάλο σχολειό, με ιδιαίτερους οντάδες για να κάθονται οι δασκάλοι κ' οι μαθητάδες πόρχουνταν απ' άλλα μέρη, κ' έκανε και βιβλιοθήκη με βιβλία θεολογικά και φιλοσοφικά κι άλλα διάφορα. Αυτό το σχολειό φημίστηκε σ' ούλον τον κόσμο υστερώτερα, που 'χε πια πεθάνει ο Οικονόμος, και δασκάλοι σταθήκανε ο Σαράφης απ' τ' Αϊβαλί, κι ο Βενιαμίν ο Λέσβιος κι ο Ξακουστός Θεόφιλος Καΐρης.

Μα ο Οικονόμος δεν πρόφταξε να καλοδεί τους καρπούς των έργων του και πέθανε πενηνταέξι χρονώ, ναι μεν αναπαμένος πως εχτέλεσε ό,τι μπόρεσε για τον τόπο του, μα πικραμένος απ' τις αβανιές των οχτρών του κι απ' το σκοτωμό του φίλου του του κυρ Πετράκη, που θανατώθηκε στην Πόλη κατά προσταγή του σουλτάνου στα 1786. Κ' ήτανε τόσος ο φόβος που 'χε πάρει ο Καραοσμάνογλους απ' τον Οικονόμο, που, σαν έμαθε πως πέθανε, πήγε στο μνήμα και πρόσταξε να τ' ανοίξουνε, για να βεβαιωθεί πως τ' όντις πέθανε. Και, σαν είδε το λείψανό του, έκλαψε και προστάτεψε τη γενιά του απ' τους φτονερούς οχτρούς του. Κανένας άλλος χριστιανός δε φάνηκε στην Τουρκιά κείνα τα χρόνια, που να 'χει την εξυπνάδα, την πολιτική του και την αφοβιά του. Ό,τι πιχειρίστηκε το 'φερε σε καλό τέλος και δε δείλιαζε μπρος σ' ούλη την Τουρκιά.

Κι αυτή τη φώτιση, κι αυτή την αποκοτιά, λένε πως την έπαιρνε απ' το σπαθί τ' Άγιου Κωσταντίνου κι απ' το γόνατο τ' Άγιου Γιώργη, ανεχτίμητα δώρα του πρωτοσαράφη Πετράκη. Απάνου στη μια μεριά του σπαθιού του, ήτανε γραμμένα τα παρακάτου λόγια του Ψαλτηριού: «Κύριε, δίκασον τοὺς ἀδικοῦντάς με, πολέμησον τοὺς πολεμοῦντάς με, ἐπιλαβοῦ

ὄπλου καὶ θυρεοῦ», κι απ' την ἄλλη ἦτανε σκαλισμένος ο Χριστός μέσα στ' Ἅγιο Ποτήριο. Μάλιστα λένε πως αὐτό το σπαθὶ ξέπεσε στη Σύρα, και πως κατασκέθηκε απ' την κυβέρνηση, που το ἔδωσε δῶρο του Καποδίστρια. Και πως κείνος πάλε το ἔστειλε στον τσάρο της Ρουσίας Νικόλαο τον Πρώτο, και πως αὐτό το σπαθὶ ἦτανε ζωσμένος στον πόλεμο της Κριμαίας.

* * *

|| Μυστήριο μεγάλο είναι το πώς έρχεται στον κόσμο
ο άνθρωπος. Εμένα το γραφτό μου ήτανε
να γεννηθώ στην Ανατολή, αλλά η ρόδα της Τύχης,
που γυρίζει ολοένα, ξερρίζωσε από τα θεμέλια τον
τόπο μου και μ' έρριξε στην ξενιτειά, σ' ανθρώπους
που μιλούσανε την ίδια γλώσσα με μένα,
πλην όμως που είχανε άλλα συνήθια. Το πουλί
το θαλασσοδαρμένο, πώς βρίσκει έναν βράχο μέσα
στο πέλαγο και κάθεται και στεγνώνει τα φτερά του,
έτσι βρίσκουμαι κ' εγώ σε τούτα τα χώματα. **||**

Στα κείμενα αυτού του βιβλίου ο Κόντογλου μιλά για τη λατρεμένη του πατρίδα, το Αϊβαλί. Αναπολεί και καταγράφει γεγονότα και ιστορίες από τη μικρή πολιτεία, όπου έζησε τα νεανικά του χρόνια. Μας μιλά νοσταλγικά για τους ανθρώπους της και μας διηγείται με αυθόρμητη ειλικρίνεια τις προσωπικές ιστορίες τους.

ISBN:978-618-03-3093-9

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 83093

metaixmio.gr